

Ihmiskaupan uhrien tunnistaminen ja sensitiivinen palveluohjaus

13.10.2018 Luetaan Yhdessä-verkoston syysseminaari
Anna Nuotio, Ihmiskaupan vastaisen työn koordinaattori
Kriisikeskus Monika, Monika-Naiset liitto ry

Aluksi: miksi tunnistaa ja ottaa väkivaltaa ja ihmiskauppaa puheeksi? 1/2

- Ihmiskauppaa ja lähirikoksia tunnistetaan heikosti Suomessa, erityisesti parisuhdekontekstiin ja seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyen. Ihmiskauppa linkittyy usein muihin naisiin kohdistuvan väkivallan kokemuksiin ja muotoihin
- Väkivallan kokemukset eivät erillisiä ihmisestä: väkivallan vaikutukset vaikuttavat kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja elämänhallintaan ja tätä kautta myös esimerkiksi sitoutumiseen, uusien asioiden oppimiseen, keskittymiskykyyn ja työllistymiseen .
- Se, että väkivaltaa kohdannut saa tukea, voi myös parantaa kotoutumisen ja työllistymisen mahdollisuus ja vähentää syrjäytyneisyyttä
- Väkivaltaa kokenut ei itse usein tunnista itseään väkivallan uhriksi, eikä osaa kertoa ilman kysymistä
- Väkivallan tunnistaminen ja puheeksiottaminen ei kuitenkaan tarkoita sitä, että väkivaltakokemuksia käsiteltäisiin tai purettaisiin → ohjaus eteenpäin, saattaminen, rohkaisu ja avun mahdollistaminen.

Aluksi: miksi tunnistaa ja ottaa väkivaltaa ja ihmiskauppaa puheeksi? 2/2

- Eri väkivallan muotojen tunteminen ja tunnistaminen auttaa ennaltaehkäisyssä, ennakoinnissa, oikeanlaisen lähestymistavan löytymisessä, sensitiivisessä kohtaamisessa sekä avun piiriin saattamisessa.
- Väkivallalla on aina jotain seurauksia: Väkivallan seuraukset yksilöllisiä, mutta vakavat ja pitkäkestoiset vaikutukset yleisiä.
- Vaikutukset voivat ulottua myös perheeseen ja sukuun.
- Isolla osalla asiakkaista myös lapsia, tuen saaminen väkivaltaiseen tilanteeseen on myös lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta olennaista
- Traumaattisesta tapahtumasta voi aiheutua sekä äkillisiä että pitkittyneitä oireita. Seuraukset eivät aina näy heti, vaan ne voivat näkyä pitkänkin ajan kuluttua.
- Mahdollisia seurauksia mm.
 - mielialavaihtelut, masennus, ahdistus, unettomuus, turvattomuus, epärationaalinen käyttäytyminen, tietoisuus tapahtumista katoaa / aukot muistissa, erilaisten selviytymiskeinojen käyttäminen, itsetuhoisuus, tunteettomuus / ei iloa mistään, heikko vanhemmuus, post-traumaattinen stressireaktio, dissosiaatiohäiriö (=Itsensä vieraaksi tunteminen, ympäristön kokeminen vieraana, ajan ja paikan tajun kadottaminen, havaintojen vääristyminen tai vaikeus erottaa mielikuvia todellisuudesta)

Monika- Naisten väkivaltatyö: Kriisikeskus Monika

- Maahanmuuttajataustaisille naisille, jotka ovat kohdanneet väkivaltaa tai sen uhkaa. Väkivallan muodot vaihtelevat lähisuhdeväkivallasta kunniaan liittyvään väkivaltaan ja ihmiskauppaan.
- Matalan kynnyksen palvelut, nimettömyys
 - Valtakunnallinen maksuton auttava puhelin **08000 5058** ma-pe 9-16
 - Chatpäivystys ti-to klo 10-12 (Suomi, arabia, venäjä, englantia)
 - Ryhmätoiminta
 - Kriisityö, psykososiaalinen tuki, palveluohjaus ja neuvonta (suomi, ranska, arabia, englantia, venäjä) - rajattu tulkkauksenmahdollisuus
 - Tuettu asuminen turvakotijakson jälkeen (Mona, muu) sis.sosiaali-ohjaus. 19 asuntoa. Asumisaika 6kk-2v.
 - Kriisikeskuksessa noin 500 asiakasta vuosittain (2017: 474) , vuonna 2017 asiakkaita 70 eri maasta
 - Asiakassuhteiden kesto vaihtelee, osa asiakkaista tuen piirissä pitkiä aikoja tai toistuvasti

Monika- Naisten väkivaltatyö: Turvakoti Mona

- Ainoa salaisessa osoitteessa sijaitseva turvakoti.
- Paikat 10 naiselle ja heidän lapsilleen.
- Vuosittain noin 250 asiakasta. Vuonna 2017 asiakkaita 40 eri maasta.
- Turvakotilainsäädännön soveltamisohje rajaa ihmiskaupan uhrit pois turvakotipalveluiden kohderyhmästä paitsi niissä tapauksissa, joihin liittyy lähisuhdeväkivaltaa.
- Auki 24/7, puhelinpäivystys.

Järjestön muut, maahanmuuttajataustaisille naisille suunnatut palvelut: Kotoutusmiskeskus Monika.

Ihmiskaupan uhrien auttamistyö Monika-Naisten Liiton palveluissa

- Kriisikeskuksessa, Turvakodissa ja Kotoutumiskeskuksessa yhteensä reilu tuhat naista vuosittain – monilla väkivaltaa kohdanneista naisista monia eri väkivallan kokemuksia ja muotoja; kokemusten kerrostuneisuus
- Uhrien auttamisessa reilun kymmenen vuoden kokemus: psykososiaalinen tuki, kriisityö, tuettu asuminen
- Syyt alunperin hakeutua palveluihin vaihtelevat: osa hakee kotoutumiseen tai työllistymiseen tukea, iso osa hakee tukea muihin väkivallan kokemuksiin.
- Asiakkaita ohjataan myös muista järjestöistä, Ihmiskaupan Uhrien Auttamisjärjestelmästä tai poliisista.
- Kymmenen vuoden aikana ihmiskaupan muotojen kirjo seksuaaliseen hyväksikäyttöön kytkeytyvästä ihmiskaupasta pakkoavioliittoon ja työperäiseen ihmiskauppaan (ml.kotitaloustöihin pakottaminen).
- Yhteistyö Auttamisjärjestelmän, kuntien, muiden järjestöjen (erityisesti ns.Neliapilayhteistö) ja muiden asiakkaan kannalta olennaisten tahojen kanssa
- Monelle ihmiskaupan uhrille järjestöjen palvelut ovat ainoa vaihtoehto saada tukea ja tarvittavia palveluita. Syytä tähän esimerkiksi virallisen auttamisen rikosprosessisidonnaisuus / ilmoitusvelvollisuus poliisille, epäluottamus viranomaistahoja kohtaan.

Naisiin kohdistuva väkivalta: faktaa

- Joka kolmas nainen Suomessa kohtaa väkivaltaa, lisäksi maahanmuuttajataustaisten henkilöiden riski joutua pahoinpitelyn uhriksi on 2,5-kertainen kantaväestöön verrattuna. (OPTULA)
- Maahanmuuttajanaisten riski joutua raiskauksen uhriksi oli lähes kaksinkertainen kantaväestöön verrattuna. (2018 SM selvitys)
- Iso osa väkivaltaa kohdanneista naisista ei kerro väkivallasta koskaan, seksuaalisuutta loukkaavasta väkivallasta ilmoitetaan vain 10-20% viranomaisille.
- Suurin osa naisiin kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu perheessä tai lähi- ja tuttavuussuhteissa. Iso osa väkivallasta tapahtuu ”piilossa”, eikä väkivaltaa näe ulospäin.
- Naisiin kohdistuvassa väkivallassa olennaista on valtasuhde ja kontrolli.
- Lähisuhteissa tapahtuvassa väkivallassa on vain harvoin kyse yksittäisestä teosta. Usein useita väkivallan muotoja yhdessä.
- Väkivalta usein raaistuu ja eskaloituu.
- Väkivaltaan liittyy olennaisesti väkivallan syklisyys: Arki → Jännitteet, riitelyä → Räjähdykset/väkivallan teko → Teon kieltäminen → Anteeksipyyntö, sovinto → Arki → Jännitteet → Uusi väkivallan teko.

Ihmiskauppa ja muut väkivallan muodot

Maahanmuuttajataustaiset naiset voivat joutua **seksuaalisen, fyysisen, henkisen ja taloudellisen väkivallan sekä kunniaan liittyvän väkivallan, ihmiskaupan, syrjinnän ja rasistisen väkivallan kohteiksi**. Maahanmuuttajataustaisiin tyttöihin ja naisiin voi myös kohdistua **eri väkivallan muotoja sodissa, konflikteissa, matkalla maasta toiseen, pakolaisleireillä ja vastaanottokeskuksissa**.

Ihmiskauppa

- vapauteen kohdistuva rikos, jossa on kysymys haavoittuvassa asemassa olevan ihmisen kontrolloimisesta ja hyväksikäyttämisestä.
- tekijä / tekijät voivat hyötyä uhrista taloudellisesti ja/tai esimerkiksi seksuaalisesti tai sosiaalisesti.
- Kontrollin keinoja voivat olla fyysisen, henkisen ja seksuaalisen väkivallan lisäksi esimerkiksi sosiaalinen eristäminen, huijaus, velkaannuttaminen tai uhkailu oleskelustatukseen liittyen

Pakkoavioliitto / avioliittoon pakottaminen tai painostaminen

- avioliitto tai sen kaltainen suhde, joka on toisen tai molempien puolisoitten tahdon vastaisesti järjestetty.
- Pakkoavioliitosta voidaan puhua myös silloin, kun avioliitto on alun perin solmittu kummankin osapuolen suostumuksella, mutta liiton jatkuessa suhteen dynamiikka muuttuu ja toinen kumppaneista alistetaan ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin, joista hänen ei ole enää mahdollista poistua ilman vakavia seuraamuksia.

Ihmiskauppa ja harmaan eri sävyt

Ihmiskaupan eri muotoja keskiössä, mahdollisia lähirikoksia ympärillä. Myös muut kuin kuviossa esitetyt hyväksikäytön muodot voivat täyttää ihmiskaupan tunnusmerkkejä.

Case-esimerkkejä Monika-Naisista

- Nainen, 32, Irak
 - Tullut lähisuhdeväkivallan takia palveluihin, käynyt Monika-Naisissa useamman kuukauden kriisityössä
 - Kriisityössä paljastunut taustalla olevan pakkoavioliitto ja muuta avioliittokontekstissa tapahtuvaa hyväksikäyttöä ja väkivaltaa sekä pakkotyöhön viittaavia asioita.
 - Muuttanut Monikan tuettuun asumiseen.
 - Kaksi pientä lasta.
 - Nainen, 25, Gambia
 - Ohjattu palveluihin toisesta järjestöstä hakemaan apua lähisuhdeväkivallan ja kunniaan liittyvän väkivallan kokemuksiin liittyen.
 - Asiakas raskaana.
 - Tuen tarve suuri → Aloittanut intensiivisen kriisityöjakson (kerran viikossa), lisäksi haettu muuta tukea kunnalta.
 - Nainen, 41, Venäjä
 - Tullut palveluihin työhön liittyvien tarpeiden takia
 - Käynyt Monika-Naisissa Kotoutumiskeskuksen palveluissa (opiskeluryhmät, työnhakuklinikka)
 - Huoli herännyt edellisen työn kuvailusta, ja asiakkaan käytöksestä. Taustalla prostituutioon pakottamista. → Ohjattu Kriisikeskuksen asiakkaaksi.
 - Nainen, 38, Thaimaa
 - Tullut turvakotiin ystävän avulla
 - Taustalla työhön pakottamista
 - Kuukauden turvakotijakson jälkeen asiakkaan suostumuksella ohjaus Ihmiskaupan Uhrien Auttamisjärjestelmään.
- HUOM! Case-esimerkit yhdistelmiä asiakkaista, eivät suoraan todellisiin ihmiseen palautuvia.

Kun otat puheeksi...

Muista aina seuraavat asiat:

- Vapaaehtoisena toimiessasi ota selvää toimintaohjeista ja toimi saamiesi ohjeiden mukaan: mitä sovittu tilanteista, joissa herää huoli asiakkaasta? Miten tieto välitetään työntekijöille / vapaaehtoistoiminnasta vastaavalle?
- Varmista mahdollisimman rauhallinen tila ja tilanne.
- Kysy väkivallasta ja ihmiskauppaan liittyvästä huolesta aina kahden kesken, älä muiden (esim.saattajan) läsnäollessa.
- Tarjoa mahdollisuus ohjata eteenpäin, älä jätä asiakasta yksin asiansa kanssa.
- Toimi oman toimenkuvasi puitteissa: älä ryhdy käsittelemään tai purkamaan tilannetta tai kokemuksia, mutta varmista asiakkaalle mahdollisuus siihen.
- Usko asiakasta äläkä kauhistele.
- Älä tee johtopäätöksiä tai jaa omia mielipiteitäsi tai omia kokemuksiasi.
- Lupaa vain asioita joita voit luvata, ja kerro jos on jotain mitä et tiedä.
- Toimi yhteistyössä täysi-ikäisen asiakkaan kanssa, muista vaitiolovelvollisuutesi ja kerro siitä myös asiakkaalle. Varmista suostumus tietojen välittämiseen palveluohjauksen yhteydessä.
- Jos asiakas kertoo jotain, kirjaa asia ylös hänen luvallaan. Tästä on apua uudelleenohjauksessa.

- Jos asiakas kertoo sinulle kokemuksistaan, on se aina suuri luottamuksenosoitus.
- Kiitä siitä, että tämä kertoo.
- Usein ihmiselle riittää tieto siitä, että joku uskoo häntä - ja on sitä mieltä, että tapahtunut ei ole hänen oma vikansa.
- Sinun ei tarvitse tietää mitä tilanteessa voi tehdä, mutta voit kertoa, että otat selvää.
- Pyydä lupaa viedä asia eteenpäin.

Puheeksiottaessa väkivallasta ei tarvitse kysyä yksityiskohtia eikä myöskään käyttää sanaa ”väkivalta”. Voit esimerkiksi kysyä:

Miten voit?

Olen huolissani siitä, että olet ollut pois ryhmästä / perunut tapaamisia. Voitko kertoa, mistä se johtuu?

Miten kotona menee, mikä kotona on tilanne?

Onko sinulla turvallinen olo?

Pelottaako sinua jokin asia?

Onko jotain, mistä haluaisit puhua?

Onko sinulla jotain huolia?

Näytät minusta surulliselta / vihaiselta / levottomalta. Mitä sinulle kuuluu, onko jotain missä voisin auttaa?

Huomaan, että sinua itkettää, haluaisitko kertoa mistä on kysymys?

Huomaan, että sinulla on vaikeuksia keskittyä. Onko jotain mikä painaa mieltäsi?

Minusta näyttää siltä, että olet huolissasi. Miten voisin auttaa?

Oleennaista: Tiedon aktiivinen tarjoaminen matalan kynnyksen väkivaltatyön palveluista.

→ Ei tarvitse tietää, mistä hyväksikäytön tai väkivallan muodosta on kysymys, konsultoi rohkeasti. Voit konsultoida myös nimettömästi.

Monika-Naiset:

- Anna Nuotio, Ihmiskaupan vastaisen työn koordinointi: **050-3592904**, anna.nuotio@monikanaiset.fi
- Turvakoti Mona 24/7: **045 639 6274**
- Kriisikeskus Monikan maksuton päivystävä puhelin, ma-pe 9-17: **0800 05058**

Ihmiskaupan uhrien Auttamisjärjestelmä:

- 24/7: **+358 295 463 177**
- Auttamisjärjestelmä on viranomainen, jolla on myös ilmoitusvelvollisuus poliisille, mikäli ihminen otetaan asiakkaaksi: erityisen tärkeää varmistaa suostumus asiakkaalta, mikäli välität häntä koskevia henkilötietoja.

Muut ihmiskaupan uhreja auttavat järjestöt:

- Rikosuhripäivystys, Pro-tukipiste, Pakolaisneuvonta

MUUTAMA
LISÄKALVO, JOTA EI
IKÄVÄ KYLLÄ AJAN
HUPENEMISESTA
JOHTUEN EHDITTY
KÄSITELLÄ
KOULUTUKSESSA
13.10.

Tunnistamisesta ja puheeksiottamisesta

Tunnistaminen: miten väkivalta voi ilmentyä?

Fyysisiä oireita

- Psykosomaattisia oireita: sydämen tykytys, rytmihäiriöt, rintakipua tai kipua sydämen alueella, hyperventilaatio, nopea hengitys, vapiseminen, hikoilu, huimaus, vatsakivut, pahoinvointi, päänsärky, nivelkivut, kuukautiskierron häiriöt
- Näkyvät ja/tai toistuvat vammat
- Selittämättömät kivut ja säryt
- Viivästynyt hoitoon hakeutuminen
- Vaikeudet kävellä tai istua
- Nukahtamisvaikeudet, unettomuus, väkivaltaiset painajaiset

Psykologisia oireita

- Eristyneisyys, yksinäisyys, sosiaalinen elämä vähäistä tai sitä ei ole lainkaan
- Häpeä, syyllisyydentunne

- Kieltäytyy avusta, on hätäinen ja pelokas
- Saattaja mukana
- Seksuaalinen yliaktiivisuus
- Valppaus, varuillaan olo
- Tunnetilojen nopea vaihtelu
- Ristiriitaisuus
- Kärsimättömyys, vihanpurkaukset
- Keskittymiskyvyn puute
- Vahingoittamisen tai synnyttämisen pelko
- Tunteettomuus
- Masennus, kyynisyys, heikentynyt itsetunto
- Toimintakyvyn ja aloitteellisuuden aleneminen
- Päihteiden liikkakäyttöä

Tunnistaminen: miten väkivalta voi ilmentyä?

Käyttäytymiseen liittyviä oireita

- Hermostunut ja epävarma käyttäytyminen, levottomuus
- Vihamielinen käyttäytyminen
- Peruu tai unohtaa usein varaamiaan aikoja
- Kertoo entistä selkeästi enemmän somaattisista vaivoista
- Käyttäytymisen muutos suhteessa kumppaniin (esimerkiksi kumppanin soittaessa)
- Aikaisemmin huoliteltu ulkomuoto muuttuu huolimattomaksi
- Nopeat muutokset käyttäytymisessä, hiljaisuus tai aiempien puheiden peruminen
- Alistuva käyttäytyminen
- Heikentynyt vanhemmuus
- Väkivalta lapsia kohtaan

Muita tunnusmerkkejä

- Ei ruokaa, mahdollisuutta levätä, peseytyä, ei säätilaan sopivia vaatteita
- Yhtäkkäinen selittämätön velka tai muut taloudelliset vaikeudet
- Asiakas ei itse hahmota kokonaistilannettaan, ei tiedä omista asioistaan (esim.työnantajansa nimeä)
- Asiakasta selkeästi kielletty hakemasta apua tai puhumasta asioistaan, vaikenee asioita puheenottaessa
- Asiakas mennyt naimisiin tai saanut lapsia huomattavan nuorena
- Annettu väärää tietoa omista oikeuksistaan
- Asiakirjat / dokumentit väärennetyjä tai vanhentuneita

Ihmiskaupan
ensivaiheen
tunnistamista
helpottavia
kysymyksiä

- Onko joku toinen on järjestänyt asiakkaan matkan, tai onko asiakas joutunut maksamaan kohtuuttomia korvauksia pääsystä Suomeen?
- Ovatko hänen matkustusasiakirjansa väärennetyjä tai otettu pois?
- Liittyykö asiakkaan maahaantuloon epäselviä seikkoja, väkivaltaa tai sen uhkaa?
- Onko asiakkaalle on annettu väärää tietoa siitä, mitä Suomessa odottaa (esimerkiksi työ, kumppani, muut olosuhteet)?
- Onko asiakas tietämätön siitä, missä maassa tai kaupungissa on?
- Uhkaillaanko asiakasta esimerkiksi väkivallalla, viranomaisilla tai maasta poistamisella saadakseen hänet tekemään jotain vasten tahtoaan tai pysymään hyväksikäyttävässä tilanteessa?
- Onko asiakkaan vapautta rajoitettu esimerkiksi eväämällä häneltä poispääsy asunnostaan tai yhteydenpito läheisiin?
- Onko asiakkaalla saattaja koko ajan mukanaan?

Monika-Naiset Liittoa
ja muita ihmiskaupan
uhreja auttavia tahoja
voit konsultoida
nimettömästi
epäillessäsi
ihmiskauppaa.

www.monikanaiset.fi
www.ihmiskauppa.fi

- Uhkaako joku häpäistä asiakkaan perheen, ystävien tai suvun edessä, jos asiakas ei suostu hänen vaatimuksiinsa?
- Käyttääkö joku hyväkseen asiakkaan rahattomuutta, oleskelulupastatusta, päihderiippuvuutta tai asunnottomuutta saadakseen asiakkaan tekemään asioita, joita ei haluaisi tehdä?
- Onko asiakasta kielletty puhumasta asioistaan tai hakemasta apua?
- Onko asiakkaalta tai asiakkaan lapsilta evätty mahdollisuus ravintoon, lepoon tai pääsy terveys- ja sosiaalipalveluihin?
- Onko asiakas pakotettu tai painostettu avioliittoon, jossa hän on joutunut epäinhimillisiin olosuhteisiin eikä hän pääse irtautumaan tilanteesta?
- Onko asiakkasta tai asiakkaan läheisiä uhkailtu tai painostettu kotimaassa edellyttäen asiakasta pysymään avioliitossa Suomessa?
- Onko asiakas mennyt naimisiin alaikäisenä tai hyvin nuorena selkeästi vanhemman kumppanin kanssa?
- Tekeekö asiakas töitä ilman kunnan kunnollista palkkaa. viettääkö asiakas lähes kaiken aikansa ilman selvää vapaa-aikaa työpaikallaan, tai vallitseeko työpaikalla huonot tai vaaralliset olosuhteet?
- Eikö asiakas tiedä työnantajansa nimeä, osoitetta tai ei pysty lopettamaan työsuhdetta?
- Onko asiakas jollain tavalla riippuvainen työnantajastaan?
- Onko asiakkaan nimissä oleva tili, jolle hänellä ei ole pääsyä?
- Onko asiakas velkaa henkilölle, joka painostaa häntä toimimaan tahtonsa vastaisesti?
- Onko asiakkaalla velkaa, jonka kertymisperusteista tai määrästä hänellä ei ole tietoa?
- Onko asiakasta painostettu tai pakotettu myymään seksiä tai vaihtamaan seksiä esimerkiksi ruokaa tai majapaikkaa vastaan tai onko hän altistunut muulle systemaattiselle seksuaaliselle hyväksikäytölle?
- Onko asiakkaalta ostettu seksiä alaikäisenä ?

Älä käytä kysymyksiä suoraan asiakkaan kanssa. Kysymykset tarkoitettu lisäämään tunnistamista ja ymmärrystä ilmiöstä.

Päivystävä kriisipuhelin (ma-pe)9-16: 08000 5058

Turvakoti Mona (24h): 045 639 6274

www.monikanaiset.fi

anna.nuotio@monikanaiset.fi